

Kymi-Saimaan sovittelutoimisto

sovittelutoimiston johtaja Reetta Ikonen
reetta.ikonen@sovittelu.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/31917/2023

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen
Erittäin kielteinen

Perustelut

Sovittelun rajaaminen esityksen mukaisesti on ristiriidassa rikos- ja riita-asioiden sovittelua koskevan tutkimuksen, valtioneuvoston asettaman rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kannanoton sekä oikeusministeriön toimenpideohjelmien ja selvitysten kanssa. Toimenpideohjelmien tavoitteena on rikosten ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen ja rikosprosessin sujuvoittaminen ja rikosprosessiviranomaisten resurssien kohdentaminen tarkoituksenmukaisesti.

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä nopealla aikataululla, eikä sovittelupalvelua tuntevien asiantuntijoiden näkemyksiä ole huomioitu eikä vaihtoehtoisia esityksiä ole mielestämme arvioitu riittävästi.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista.

Onko esityksellä joitakin sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole vielä kuvattu?

Lakiesityksen vaikutusarvioinnissa tulisi tarkastella tarkemmin kielteisiä vaikutuksia ja vaihtoehtoisia esityksiä. Nyt esityksessä todetaan, ettei muilla vaihtoehdoilla voida päästä hallituskirjauksen mukaiseen lopputulokseen. Kymi-Saimaan sovittelutoimisto toteaa, että ainoastaan hallitusohjelmakirjaus ei voi olla lähtökohta jättää arvioimatta esityksen kielteisiä vaikutuksia, koska esimerkiksi rikosten ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat myös nykyisen hallitusohjelman tavoitteissa.

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on mm. lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisia tehtäviä, joissa rikos- ja riita-asioiden sovittelu on yksi työkalu lakien toteuttamiseksi. Tämä lakiesitys estää hyvinvointialueita ja lastensuojelun ammattilaisia käyttämään sovittelupalvelua tarpeensa mukaisesti.

Lastensuojelulain 27 § mukaisesti lastensuojeluasiakkuus, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että:

- 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
- 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
- 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojelulain 24 §:n mukaisesti hyvinvointialueen tulee tarvittaessa ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun. (8.7.2022/610)

Esityksen mukaisesti sovittelu ei mahdollistuisi perheensisäisissä nuorten ja lasten asioissa, vaikka näiden oikeusturva nykyisinkin turvataan sillä, että lastensuojelutyöntekijä, edunvalvoja tai julkinen oikeusavustaja on huolehtimassa kyseisen asianosaisen eduista.

Lasten keskinäisten väkivallan, lasten vanhempiinsa kohdistaman väkivallan tai perheen toisen huoltajan aiheuttama väkivalta lapsiin tai puolisoon kohdistettuna, vaatii nopeaa puuttumista. Rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelu erillistapaamisineen antaa vahvan, nopean ja kaivatun väliintulon, jossa myös osapuolten lähiverkostot voidaan kutsua mukaan tarvittaessa. Tavoitteena on, että lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolet pystyvät käsittelemään tapahtunutta, tilanteen juurisyitä ja avun tarvettaan. Parhaimmillaan onnistutaan katkaisemaan väkivallan kierre ja turvataan väkivallatonta lapsuutta. Tosiasiasa ihmiset kuitenkin elävät samassa taloudessa ja kohtaavat toisiaan päivittäin. Lakiehdotuksen perusteella ratkaisukeskeinen dialogi kolmannen osapuolen avustuksella rajautuisi pois heidän palveluistaan.

Hallituksen esityksen luonnos rajaisi sovittelupalveluiden ulkopuolelle lastensuojelulain mukaisen avo- huollon tukitoimen, silloinkin jos sovittelu olisi kaikkein tarkoituksenmukaisin ja kustannustehokkain vaihtoehto konfliktin käsittelylle. Turvallinen kasvuympäristö vahvistaa lasten hyvinvointia. On erittäin ristiriitainen teko lainsäädännöllä karsia toimintamuodoista yksi yhteiskunnan rahoittama palvelu.

Esityksessä todetaan, että sovittelu edistää yleisesti korvausten saamista ja että sovittelu vaikuttaa uhrien mahdollisuuteen saada vahingonkorvaus nopeasti. Lisäksi todetaan, että tilanteissa, joissa parisuhteen osapuolilla on yhteinen talous, rikosentekijälle määrättävä sakko voi rasittaa myös uhrina olevan puolison taloudellista tilannetta ja että säädösehdotus voisi lisätä vastaavia tilanteita. Tämä voi esityksen mukaan näyttäytyä lähisuhdeväkivallan uhrin näkökulmasta hyvin epäoikeudenmukaisena.

Sovittelupalvelun rajaamista ehdotuksen mukaisesti tulisi myös tarkastella yhdenvertaisuuskysymyksenä. Esimerkiksi jos ryhmä nuoria tappelee keskenään aiheuttaen toisilleen materiaalivahinkoja, rikos- ja riita-asioiden sovitteluun voitaisiin ottaa vaan niiden nuorten vahingonkorvausvaatimukset, jotka eivät ole seurustelleet tai jotka eivät ole sukulaisia tai muutoin läheisessä suhteessa toisiinsa. Näin ollen olisi syytä pohtia, pitäisikö yhdenvertaisuusnäkökulmasta esitys ottaa arvioitavaksi myös perustuslakivaliokunnassa.

Ehdotettu lakisääteisen sovittelun kieltäminen lähisuhteissa ei tule vähentämään ihmisten tarvetta sopia asioistaan. Perhe- ja lähisuhteissa olevat osapuolet voivat käyttää yksityisiä lakipalveluita tai sääntelemätöntä sovittelua. Maksuttomien ja kaikille tasapuolisten lakisääteisten palveluiden rajaaminen asettaa kansalaiset lain edessä eriarvoiseen asemaan.

Hallituksen esityksen kohdassa 4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ehdotetaan, että poliisi ohjaa osapuolet hakeutumaan esimerkiksi hyvinvointialueiden ja järjestöjen tarjoamien tukipalvelujen piiriin. Väkivallan osapuolet tarvitsevat motivointia ja täsmällistä palveluohjausta ja tietoa paikallisista palvelupaikoista. Tehtävä tulee työllistämään poliisia ja poliisilaitoksilla olevaa sosiaalityöntekijää huomattavasti, mikäli sovittelualoitteen sijaan pyritään tekemään palveluohjaus poliisin toimesta. Suurissa kaupungeissa palveluita sekä uhrille että tekijälle on saatavissa, mutta haja-asutusalueella palvelut ovat vaikeammin löydettävissä.

Lisäksi esityksen kohdassa vaikutukset rikostorjuntaan todetaan, että on siis mahdollista, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisen myötä väkivalta- ja muista rikoksista epäiltyjen henkilöiden ohjaaminen heille tarkoitettuihin tukipalveluihin heikkenisi, minkä seurauksena he eivät välttämättä nykyisessä määrin saisi tukea väkivallan lopettamiseksi.

Kymi-Saimaan sovittelutoimisto arvioi, että lakiesitys toteutuessaan tulee heikentämään täsmällistä räätälöityä palveluohjausta ja väkivallan vastaista työtä Suomessa, koska sovittelupalvelun lakisääteinen tehtävä ja toiminnan tavoite päihde- ja väkivaltapalveluihin motivoimiseksi ja ohjaamiseksi poistuisi suurelta osalta sovittelun väkivalta-asiakkaita.

3. Lakiehdotuksen 3 a§ (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi

Lakiesityksen tavoitteet määräytyvät perheensisäisistä henkilösuhteista ja alisteisen aseman oletuksesta. Lakiehdotuksessa mainitut henkilösuhteet, joissa rikos on kohdistunut tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen, on määritelmänä erittäin laaja.

Lakiesitys yleistää liian suuren ihmisryhmän ja henkilösuhteet oletuksella, ettei kukaan lähisuhteessa tapahtuneen väkivaltarikoksen uhri lähtökohtaisesti pysty osallistumaan tekijän kanssa vaihtoehtoiisiin riidanratkaisuprosesseihin.

Esitys ei huomioi sitä, että lähisuhdeväkivallaksi luokitellut henkilösuhteet, rikosten kirjo vakavuudessaan ja laajuudessaan ja tilannesidonnaisuus on huomattavan laaja ja rikosprosessiviranomaiset tarvitsevat työvälineitä lievempien rikosten tai erityisen tilannesidonnaisuuden huomioimiseksi. Rajattavaksi ehdotetaan myös eronneet parit, seurustelevat parit ja aikuiset sisarukset, joten rajaus koskisi myös perintö-, ero- tai nuorten keskinäisten riitojen yhteydessä tapahtuneita väkivaltatilanteita.

Suomalaisessa juhlimiskulttuurissa, jossa päihteitä on tarjolla, tapahtuu paljon läheisten välistä väkivaltaa, joka usein on myös molemminpuolista tai suuremman osallistujajoukon keskinäistä. Tällaiset tilannesidonnaiset väkivaltatilanteet tarvitsevat rikosprosessin rinnalle sovitteluprosessin, tai oikeuden osallistua sovitteluprosessiin edellytysten täytyessä ja osapuolten niin halutessa. Kokemuksemme mukaan ihmiset haluavat selvittää asioitaan kolmannen osapuolen läsnä ollessa ja monet lähisuhteeksi määritellyt sukulaiset tai nuoret seurustelevat parit eivät ole lakiesityksen kuvaamassa alisteisessa asemassa.

Väkivaltarikoksia, joita aikuiset ovat kohdistaneet omiin alaikäisiin lapsiinsa tai lähellä täysi-ikäisyyttä olevat lapset ovat kohdistaneet huoltajiinsa tai huoltajan uusiin puolisoihin, perhesuhteet ovat konfliktin seurauksena vakavasti vaurioituneet. Perheen toimintakyvyn turvaamiseksi sovittelupalvelu on voinut tarjota perheelle konfliktin käsittelyä ja ihmissuhteiden korjaamista mahdollistavaa palvelua.

Sovittelupalvelu tuotetaan pääosin kuntien ja hyvinvointialueiden toimesta ja on lyhytnäköistä rajata pois hyvinvointialueilta palvelu, joka on nimenomaan erikoistunut ihmisten auttamiseen konfliktitilanteissa.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden kansalaisten tulee saada yhdenvertaiset mahdollisuudet korjaavan oikeuden palveluihin, joissa keskeisiä periaatteita ovat konfliktin osapuolten välisen suhteen korjaaminen, siinä määrin, kun se on tarpeen ja mahdollista, tekijän vastuuttaminen teostaan, teon hyvittäminen uhrille sekä uhrin mahdollisuus kertoa tapahtuneesta ja sen seurauksista.

Esitys ei estäisi esimerkiksi koulussa tapahtuneen sisarusten välisen lievän pahoinpitelyn muuta sovittelua eikä myöskään niin sanottua katusovittelua. Näin ollen vain THL:n valvoma, asiakkaille maksuton ja menetelmällisesti uhrin ja tekijän tarpeet huomioonottava lakisääteinen sovittelupalvelu rajattaisiin

pois. Tällainen lainsäädäntö voi olla ainoastaan rikoksen uhrin, tekijän ja perheiden oikeuksia heikentävää lainsäädäntöä ja näin ollen esityksellä on merkittäviä vaikutuksia kotitalouksien asemaan.

Esityksessä ehdotetaan, että jos lähisuhteen osapuolilla on lapsia, väkivaltaa voitaisiin käsitellä osana muita tuen tarpeita esimerkiksi perhetyössä, perhesosiaalityössä, kasvatus- ja perheneuvonnassa ja perheoikeudellisissa palveluissa sekä lastensuojelulain (417/2007) nojalla järjestettävissä palveluissa. Nämä palvelut ovat Suomessa laajasti ruuhkautuneita ja niihin on pitkät jonot. Lisäksi sosiaalityössä ja perhetyössä olevien perheiden palveluntarve on usein niin suuri, ettei yksittäinen rikostapahtuma tule käsitellyksi niin, että korjaavan oikeuden palvelun tavoite toteutuisi.

4. Lakiehdotuksen 3a§ (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjauksen mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Lakiehdotuksen 3 a § rajaa sovittelun ulkopuolelle lähes kaikki sovittelussa voimassa olevan lain mukaan soveltuvat lähisuhteessa tapahtuneet väkivaltaa sisältävät rikokset.

Voimassa olevan sovittelulain 3.1 §:n mukaan sovittelussa voidaan käsitellä rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi, kun otetaan huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Rikoksen sovittelu edellyttää, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat ja että sovittelu on uhrin edun mukaista. Vain poliisi- tai syyttäväviranomaisella on oikeus tehdä aloite sovitteluun ryhtymisestä.

Voimassa olevassa sovittelulaissa ei edellä mainittua aloiteoikeutta lukuun ottamatta rajoiteta sovittelun käyttämistä lähisuhdeväkivaltarikoksissa.

Esitysluonnoksen tavoitteena on, että soviteltavaksi ei enää otettaisi rikoksia, joissa rikoksesta epäillyllä on tyypillisesti valta-asema uhriin nähden ja joissa on vaikeaa selvittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti.

Kymi-Saimaan sovittelutoimisto katsoo, että poliisin- ja syyttäjän aloiteoikeus ja sovittelun edellytysten selvittäminen, Rikosuhripäivystyksen tuki sekä osapuolten erillistapaamiset mahdollistavat sen, että korjaavan oikeuden palveluja käytetään ainoastaan, jos ne ovat uhrin edun mukaisia. Näin ollen mitään rikostyyppiä ei tarvitsisi rajata pois palvelun piiristä. Lisäksi, kuten esitysluonnoksessakin todettiin, asianomistajan perustaviin oikeuksiin kuuluu oikeus sopia rikoksella hänelle aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta, lähtökohtaisesti riippumatta rikoksen laajasta ja vakavuudesta.

Sovitteluprosessi tarjoaa asianomistajalle tehokkaan ja kustannuksiltaan edullisen menettelyn yksityisoikeudellisen vaatimuksen esittämiseksi suoraan tekijälle. Vuonna 2022 rikosvahinkoja sovittiin uhreille maksettavaksi Suomessa yhteensä 3 471 316 euroa kaikki rikostyytit huomioiden. Jos korvausvaatimusta ei voisi esittää sovitteluprosessissa, asianomistajan mahdollisuudet vaatia rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimustaan toteutuisivat rikosprosessissa, jolloin ajallinen viive muodostuisi ajoittain kohtuuttomaksi.

Lakiehdotuksen 3a§ (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

Läheiseen kohdistuneen rikoksen sovittelua koskevat rajoitukset esityksen mukaisin rikosnimikkein ja henkilösuhtein rajaavat tarpeettoman suuren henkilömäärän sovittelupalvelun ulkopuolelle. Lakiehdotuksen tavoitteen toteutumiseksi esitystä tulisi tarkentaa koskemaan niitä henkilöryhmiä, joissa tekijällä on tyypillisesti valta-asema uhriin nähden ja joissa on vaikeaa selvittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti. Tällainen asiakasryhmä voisi olla samassa taloudessa asuvat puoliset tai avopuolisot.

Esityksen tavoite perustuu tilanteeseen, jossa osapuolten läheinen kanssakäyminen vaikeuttaa vapaaehtoisen tahdonmuodostuksen. Tämä lakiesitys poistaisi kuitenkin sovittelumahdollisuuden suurelta joukolta lähisuhteiksi määriteltyjä osapuolia, joissa valta-asemaa ei ole, eikä uhrin suostumuksen selvittäminen ole lainkaan vaikeaa.

5. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Lähisuhdeväkivallan sovittelun rajaaminen näin laajalta asiakasryhmältä tulee lisäämään poliisin työmäärää, koska kun lähisuhdeväkivaltaa ei enää jatkossa saisi sovitella, käytössä olisi nykyistä vähemmän keinoja puuttua väkivaltaan ja ehkäistä konfliktien kärjistymistä väkivallaksi.

Lisäksi osapuolten palveluohjaus jäisi yksin poliisin tehtäväksi eikä tapauksia, joissa osapuolet tekevät toisistaan rikosilmoituksia kosto- tai haitantekotarkoituksessa, päästä korjaamaan juurisyihin perehtymällä ja osapuolten yhteisten neuvottelujen avulla.

Sovittelun ja rikosprosessiviranomaisten nykyisen kaltainen yhteistyö mahdollistaa rajallisten resursien kohdentamisen taloudellisesti ja järkevästi. Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta 2022:67 kuvaa oikeudenhoidon henkilöstön resursseja riittämättömiksi ja työkuormaa jo nykyiselläänkin selvästi ylisuuriksi.

Lievä pahoinpitely läheisissä suhteissa säädettiin virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi vuonna 2011. Tuolloin hallituksen esityksessä todettiin:

”On syytä korostaa, että yksinomaan lainsäädäntö, etenkin rikosoikeudellinen, ei ole riittävä keino puuttua lähisuhde- ja työpaikkaväkivaltaan. Lähisuhdeväkivallan torjunta on sitä tehokkaampaa, mitä paremmin ja varhaisemmin viranomaiset ja uhrin lähipiiri osaavat tunnistaa väkivallan ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Väkivallasta toipuminen ja sen loppuminen puolestaan edellyttää usein sekä lähisuhdeväkivallan uhrin että tekijän auttamista esimerkiksi sosiaaliryhmien keinoin. Lähisuhdeväkivallan uhri tarvitsee yhteiskunnan apua ja häntä tulisikin auttaa henkistä tukea ja käytännön neuvoja tarjoamalla. Tekijä puolestaan saattaa rangaistuksen ohella tarvita hoitoa, ja hänet tulisi ohjata osallistumaan väkivallan katkaisuun tähtääviin ohjelmiin, jotka voivat koskea sekä lievää ja toistuvaa väkivaltaa kuin myös vakavampaa väkivaltaa.

Eri toimijoiden tulisi kehittää yhteistyötä niin, että uhri saisi tarvitsemansa tuen ja tekijä hoidon. Parhaaseen tulokseen päästään, jos kaikkia keinoja käytetään samanaikaisesti.”

Kuten esitysluonnoksen nykytilan arvioinnissa todetaan, sovittelutoimijat, poliisi ja syyttäjät ovat nähneet sovittelun soveltuvan tietyin edellytyksin hyvin myös lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyyn, ja sovittelua pidetään menetelmänä, jossa lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolet pystyvät käsittelemään tahtunutta ja jonka avulla voidaan parhaimmillaan katkaista väkivallan kierre.

Tämä lakiesitys edetessään lainsäädännöksi tulisi romuttamaan toimivan yhteistyörakenteen rikoksen uhrien tukemiseksi ja molempien osapuolten palveluohjaamiseksi rikosprosessin rinnalla. Kuten lakiesityksen vaikutukset rikoskorjuntaan kappaleessa todetaan, on mahdollista, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisen myötä väkivalta- ja muista rikoksista epäiltyjen henkilöiden ohjaaminen heille

tarkoitettuihin tukipalveluihin heikkenesi, minkä seurauksena he eivät välttämättä nykyisessä määrin saisi tukea väkivallan lopettamiseksi.

Uhridirektiivin tultua voimaan sovittelukenttää koulutettiin vahvasti huomioimaan direktiivin vaatimukset ja prosessia tarkistettiin niin että uhrin etu ja tarpeet tulevat tunnistetuiksi.

Uhridirektiivin johdanto-osan 46 kappaleessa todetaan, että korjaavan oikeuden palvelut, kuten uhrin ja rikoksentehtäjän välinen sovittelu, läheisneuvonpito tai asian selvittelypiirit, voivat olla uhrille hyvin hyödyllisiä mutta ne edellyttävät suojaavia toissijaisia ja toistuvan uhriksi joutumisen, pelottelun ja kostotoimien välttämiseksi. Siksi näissä palveluissa olisi ensisijaisesti otettava huomioon uhrin etu ja tarpeet, uhrille aiheutuneen vahingon korjaaminen ja uuden vahingon estäminen. Uhrilla, joka päättää haluta osallistua korjaavan oikeuden menettelyihin, on pyynnöstä oikeus turvallisiin ja päteviin korjaavan oikeuden palveluihin.

Artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan edellytyksenä on, että korjaavan oikeuden palveluja käytetään ainoastaan, jos ne ovat uhrin edun mukaisia, niissä otetaan huomioon turvallisuusnäkökohdat ja uhri on antanut niiden osalta vapaaehtoisena ja tietoon perustuvan suostumuksensa, joka voidaan peruuttaa milloin tahansa. Kohdan c alakohdan mukaan edellytyksenä on, että rikoksentehtäjä on tunnustanut tapaukseen liittyvät tosiseikat pääpiirteissään. Edellä esitetyn perusteella sovittelulaki vastaa siten uhridirektiiviä.

Perheen sisäinen väkivalta tulee usein viranomaisten tietoon vasta kun se on jatkunut pidempään. Siksi matalan kynnyksen auttamista pitäisi lisätä ja tavoittaa asiakkaat tunnistamaan epäsuotuisat vallankäytötavat ja madaltaa kynnystä hakea apua väkivallan lopettamiseksi. Näin ollen lähisuhdeväkivallan sovittelua ei tulisi lopettaa vaan lisätä sen resursseja väkivaltaan erikoistuneilla työntekijöillä.

Monissa tapauksissa juuri perheväkivalta naisiin tai miehiin kohdistuvana, on tapahtuma, joka sisuunuttaa osapuolet hakemaan apua häpeästä, avuttomuudesta tai haavoittuvuudesta huolimatta. Näissä tapauksissa nopeasti tapahtumien jälkeen toteutettu keskustelu työntekijän kanssa, matalan kynnyksen palveluohjaus ja edellytysten täytyessä myös sovittelutapaaminen on ensiarvoisen tärkeitä. Viranomaisten ja palvelupaikkojen on hyödynnettävä se konfliktin jälkeinen aikaikkuna, jolloin tekijä on valmis ottamaan apua vastaan ja uhri saa mahdollisuuden tuetussa dialogissa kertoa tunteistaan, tarpeistaan ja hyvitysvaatimuksistaan.

Sovittelupalvelu Suomessa on laajentamassa monissa maissa käytettyyn laajennettuun eli conferencing-sovitteluun, jossa osapuolten lisäksi on mahdollista kutsua osapuolten suostumuksella läheisiä tukemaan muutosta. Perheensisäinen väkivalta on usein vaiettava ja salattua, jolloin läheisten ihmisten puuttuminen ja osapuolten tukeminen muutokseen tai hakeutumiseksi avun piiriin tarvitsee osapuolia kunnioittavan rakenteen. Restoratiiviset menetelmät, kuten laajennettu sovittelu, ovat tällaisia hyväksi havaittuja menetelmiä. Toiminnan kehittämisen rajaaminen näin suurelta asiakaskunnalta olisi suuri menetys väkivallan vastaisessa työssä.

Hallitusohjelman mukaisesti sovittelupalvelun yleiset ohjaus- ja valvontatehtävät siirtyisivät oikeusministeriön tehtäväksi 2026. Sovittelupalvelut tuotettaisiin valtion omana toimintana siten, että sovittelun ammattihenkilöstö olisi valtion virkamiehiä.

Tällä suunnitellulla lakimuutoksella sosiaali- ja terveysministeriö aikoo rajata oikeusministeriön hallinnon alle siirtyvän, poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinviraston toimivaksi arvioiman työvälineen juuri ennen sovittelupalvelun siirtoa oikeusministeriön alaisuuteen.

Oikeusministeriö on asettanut sovittelutoimintaa edistävän työryhmän (VN/2924/2020) 1.3.2020–30.4.2023 väliseksi ajaksi. Työryhmän puheenjohtajana toimi kehittämisneuvos kriminaalipolitiikka ja rikosoikeusosastolta. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli mm. lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamisen arviointi. (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:18)

Oikeusministeriön sovittelutoimintaa edistävä työryhmä katsoi, että lähisuhdeväkivallan sovittelua voidaan jatkaa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (9.12.2005/1015) mukaisesti. Lähisuhdeväkivallan sovittelun huolenaiheet ja kehittämiskohteet tulee tunnistaa ja sovittelun epäkohdat poistaa, kiinnittäen erityistä huomiota väkivallan toistuvuuden ja vakavuuden arviointiin.

Oikeusministeriö on myös laatinut laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohjelmille 24.10.2022. Laatukriteerien tavoitteena on auttaa väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuohjelmien tarjoajia suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa hyvien käytäntöjen mukaisesti ja turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset palvelut kaikille niistä tarvitseville valtakunnallisesti. Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-478-7>

Laatukriteerit on suunnattu sekä viranomaisten että järjestöjen tuottamille palveluille, jotka on kohdistettu rikokseen jo syyllistyneille, sosiaali- ja terveystalouksista palveluihin ohjatuille tai omasta käyttäytymisestään huolestuneille henkilöille. Sovittelupalvelu noudattaa hyvin laatukriteereitä.

Ehdotusluonnoksen kohdassa taloudelliset vaikutukset arvioidaan, että lähisuhdeväkivaltatapausten sovitteluun käytetään laskennallisen arvion mukaan noin 1,0 miljoonaa euroa vuodessa.

Todellisuudessa sovittelupalveluihin kohdistetulla määrärahalla katetaan sovittelulain 12 §:n mukaisesti sovittelutoimistojen ylläpitäminen, palveluiden asianmukainen tuottaminen sekä sovittelutoimintaan osallistuville henkilöille tarkoitettu koulutus. Näin ollen varsinainen taloudellinen säästö muodostuu vain vapaaehtoissovittelijoiden erityiskoulutuksesta ja kulukorvauksista. Sen sijaan henkilöstöresurssi, joka vapautuu lähisuhdeväkivalta-asiakkaiden tapaamisista, motivoimisesta palveluihin ja palveluohjauksesta, voidaan käyttää lasten ja nuorten tekemien rikosten sovitteluun.

Lähteet:

Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä (2019): THL työpaperi 2/2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-269-7>

Elonheimo Henrik (2020): Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun siirtäminen oikeusministeriön hallinnonalalle. Työpaperi nro 31/2020. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-551-3>

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta (2023): Lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkaminen. Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan lausunto 27.2.2023. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu/sovittelun-johtaminen-ohjaus-ja-valvonta/rikossovittelun-neuvottelukunnan-poytakirjat>

Sambou Saija & Dunder Tuuli (2021): Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:10. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-825-7>

Shemeikka Riikka, Ramadan Farid, Alitalo Erna, Sihvonen Ari-Pekka, Lindroos Maria, Laine Emma, Kemppainen Jaana, Kommeri Hanna, Pietilä Piia & Salakka Ilja (2023): Lähisuhdeväkivallan sovittelu: Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-432-3>

Tolvanen Matti (2020): Rikosketjun LEAN-hanke. Selvityshenkilön raportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-798-4>

Oikeudenhoidon selonteko (2022): Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-938-0>

Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024-2027. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13